

TASK FORCE VOORZIENINGEN

Balans, uitdagingen en perspectieven

FEBRUARI 2020

OMSLAGFOTO

Maya Hayuk, MIMA Museum, Brussel, 2016 (© The Pickles - MIMA Museum)

CONTACTEN

Territoriale strategie – Coördinatie Task Force Voorzieningen :

Jade Kawan
jkawan@perspective.brussels

Miguel Vanleene
mvanleene@perspective.brussels

Dienst Scholen – Opvang van jonge kinderen en scholen :

Julie Lumen, Schoolfacilitator
jlumen@perspective.brussels

Anne Dujardin, Monitoring van vraag en aanbod van schoolplaatsen
adujardin@perspective.brussels

Anne Trefois, Opvang van jonge kinderen
atrefois@perspective.brussels

Territoriale Kennis – Voorzieningen :

Annabelle Guérin, Opvang van jonge kinderen en recreatieruimten
aguerin@perspective.brussels

Augustin Habra, Sportvoorzieningen
ahabra@perspective.brussels

Veronica Pezzuti, Culturele voorzieningen
vpezzuti@perspective.brussels

Gaëlle Valcke, Sportvoorzieningen
gvalcke@perspective.brussels

Rien Van de Wall, Culturele voorzieningen en zorgvoorzieningen
rvandewall@perspective.brussels

Solange Verger, Zorgvoorzieningen
sverger@perspective.brussels

Lay-Out :
Patermo Patricia

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Christophe SOIL, Directeur-generaal van perspective.brussels – Naamsestraat 59 – 1000 BRUSSEL.

De resultaten worden ter informatie gepresenteerd. Ze hebben geen juridisch karakter.

Reproductie toegestaan met bronvermelding

© 2020 perspective.brussels

TASK FORCE VOORZIENINGEN

Balans, uitdagingen en perspectieven

FEBRUARI 2020

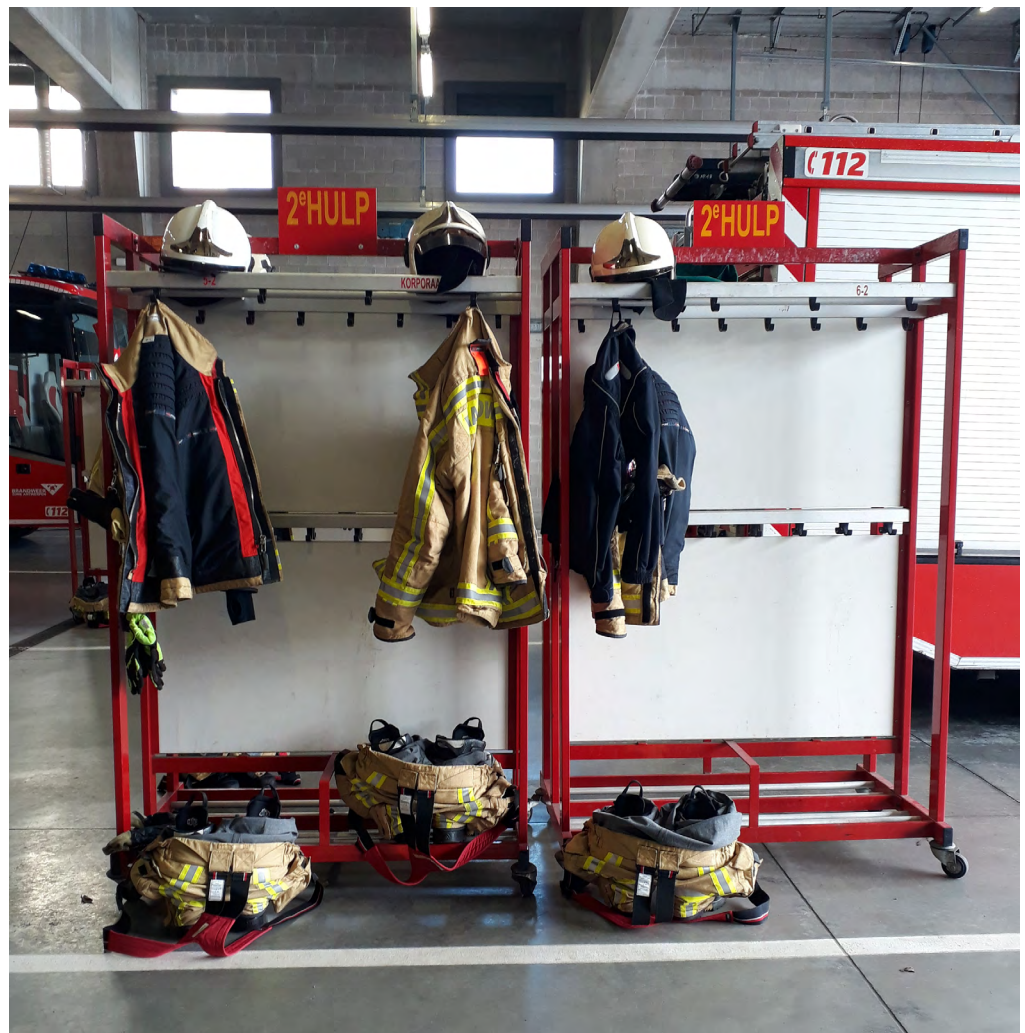
INHOUDSTAFEL

1	EEN KLEINE TERUGBLIK	6
1.1.	Instrumenten voor de opvolging van de behoeften van het Gewest	6
1.2.	Een netwerk van actoren voor een betere planning van de voorzieningen	6
2	OPRICHTING VAN DE TASK FORCE VOORZIENINGEN	7
2.1.	Doelstellingen	7
2.2.	Rol van perspective.brussels	7
2.2.1.	De andere deelnemende leden zijn in dit stadium	7
3	BALANS NA EEN JAAR	8
3.1.	Wat heeft de nieuwe dynamiek van de TFV opgeleverd?	8
3.2.	Enkele concrete successen	8
4	TERRITORIALE BEHOEFTE EN UITDAGINGEN	9
4.1.	Algemene vaststellingen	9
4.2.	Opvang van jonge kinderen	11
4.3.	Scholen	13
4.4.	Recreatieruimten	19
4.5.	Gezondheidsvoorzieningen: eerstelijnszorg	21
4.6.	Gezondheidsvoorzieningen: onthaal van/zorg voor bejaarden	22
4.7.	Sportvoorzieningen	23
4.8.	Culturele voorzieningen	25
	BESLUIT EN PERSPECTIEVEN	27

VOORWOORD

De Task Force Voorzieningen (TFV) aangestuurd door perspective.brussels werd in maart 2018 op initiatief van het expertisecentrum in het leven geroepen. In deze mededeling maken we de balans op na meer dan één jaar werking (vergaderingen, werkgroepen, begeleiding van projecten) en beschrijven we de uitdagingen en perspectieven van deze dynamiek.

1

EEN KLEINE TERUGBLIK...

1.1. INSTRUMENTEN VOOR DE OPVOLGING VAN DE BEHOEFTE VAN HET GEWEST

De oprichting van de Task Force Voorzieningen (TFV) past in het kader van een globale ontwikkelingsstrategie voor het Brusselse grondgebied. In 2010 kregen de voorzieningen en diensten voor de bevolking een belangrijkere plaats in het beleid voor ruimtelijke ordening (Cf. Inventaris van de voorzieningen en diensten, ATO, 2010). Het was de bedoeling om te blijven inspelen op de toenemende behoeften als gevolg van de bevolkingsgroei. Op dat ogenblik waren drie soorten voorzieningen prioritair: scholen, sportvoorzieningen en culturele voorzieningen. Die prioriteit kreeg concreet vorm via het **creëren van tools** voor het opvolgen van de territoriale noden en projecten: de Monitoring van de schoolvraag en van het -aanbod, het Sportkadaster en de Monitoring van het culturele aanbod (spots.brussels).

Parallel met deze tools voor de evaluatie van de behoeften kon dankzij een Kadaster van de beschikbare terreinen en gebouwen (2012) een inventaris opgesteld worden van potentieel mobiliseerbare terreinen en gebouwen op het gewestelijk grondgebied. Deze inventaris heeft de toenadering tussen aanbod en vraag vergemakkelijkt met het oog op onder meer de verwezenlijking van publieke voorzieningen.

1.2. EEN NETWERK VAN ACTOREN VOOR EEN BETERE PLANNING VAN DE VOORZIENINGEN

In 2018 leidden twee belangrijke vaststellingen tot de oprichting van een platform van gewestelijke actoren, de Task Force Voorzieningen:

- > de noodzaak van een verduidelijking op gewestelijke schaal van de vraag naar voorzieningen van algemeen belang: terwijl de belangrijkste stedelijke functies, zoals huisvesting, kantoren en groene ruimten, meestal een bijzondere aandacht van de overheid hadden gekregen, via specifieke strategische plannen, waren de projecten voor voorzieningen nog te weinig opgenomen in de territoriale planningsprocessen. Deze vraag is vooral belangrijk voor de grote voorzieningen, vanwege hun omvang en hun programmatische eigenheden.
- > De noodzaak om de coördinatie en de begeleiding van projecten voor voorzieningen te versterken: overheidsinstanties zoals perspective.brussels, de bMa, de MSI, de DSV enz. werden regelmatig aangesproken door initiatiefnemers van projecten voor voorzieningen die op zoek waren naar ruimte. Daarnaast moest men, aangezien het beleid voor de voorzieningen (financiering en beheer) onder de bevoegdheid van verschillende bestuursniveaus valt (gemeenschappen, gemeenten, federale staat), een coördinatie organiseren die toelaat om op basis van de ruimtelijke en programmatische aspecten een globale territoriale strategie op te stellen waarmee perspective.brussels belast is. Een georganiseerd voorafgaand overleg maakt het mogelijk de juiste operatoren aan te wijzen en de projecten te ontwikkelen die nodig zijn om te beantwoorden aan de in de diagnose geïdentificeerde territoriale behoeften.

2

OPRICHTING VAN DE TASK FORCE VOORZIENINGEN

1.1. DOELSTELLINGEN

In het licht van deze vaststellingen ontving perspective.brussels in maart 2018 het mandaat om een Task Force Voorzieningen op te richten die de verschillende gewestelijke actoren bijeenbrengt en tot doel heeft:

- > de behoeften van het Brussels Gewest aan voorzieningen te verduidelijken, in het bijzonder met betrekking tot de grote voorzieningen, die uitzonderlijk zijn en waarvoor tot op heden weinig transversale en territoriale studies uitgevoerd zijn;
- > de vraag naar ruimte voor de ontwikkeling van voorzieningen te identificeren en te verzamelen;
- > een schakel te vormen tussen het vastgoedaanbod, de geïdentificeerde behoeften en de vraag van de initiatiefnemers van projecten voor voorzieningen, en tussen de verschillende partners en lopende projecten.

2.2. ROL VAN PERSPECTIVE.BRUSSELS

Perspective.brussels leidt deze dynamiek in het kader van zijn bevoegdheden voor de stedelijke planning en de ruimtelijke ordening. Het departement Territoriale Kennis, de Dienst Scholen en het BISA analyseren en identificeren de bestaande behoeften aan voorzieningen van het Gewest, terwijl het departement Territoriale Strategie stedelijke projecten uitwerkt en de toekomstige behoeften aan voorzieningen vanuit een territoriale invalshoek benadert, rekening houdend met het vastgoedpotentieel en de lokale dynamiek. Concreet doet perspective.brussels in het kader van de hier besproken dynamiek het volgende:

- > het coördineert de TFV;
- > het ontmoet de initiatiefnemers van projecten;
- > het beoordeelt de territoriale behoeften aan voorzieningen en beheert de instrumenten voor de opvolging van die gewestelijke behoeften;
- > het realiseert analyses en strategische beoordelingen van potentiële projecten/sites.

2.2.1. De andere deelnemende leden zijn in dit stadium

- > de Minister bevoegd voor Ruimtelijke Ordening;
- > de Maatschappij voor Stedelijke Inrichting (MSI);
- > urban.brussels (Directie Stedenbouw en Directie Stadsvernieuwing);
- > de bouwmeester - maître architecte (BMA);
- > Citydev ;
- > de Gemeenschappen en de Gemeenschapscommissies: de VGC, de Federatie Wallonië-Brussel, de GGC;
- > de Grondregie;
- > de MIVB;
- > de BGHM.

ULB Campus van Solbosch
perspective.brussels

3

BALANS NA EEN JAAR

3.1. WAT HEEFT DE NIEUWE DYNAMIEK VAN DE TFW OPGELEVERD?

Na een jaar werking kan de TFW zich duidelijk positioneren als een centrum voor de uitwisseling van informatie en voor de opvolging en facilitering van de uitvoering van projecten voor voorzieningen van algemeen belang. De TFW heeft diverse actieve spelers uit zowel de privésector (operatoren en initiatiefnemers van projecten) als de openbare sector (alle instellingen samen) bijeengebracht en in dialoog gebracht. Algemeen beschouwd bevordert deze dynamiek de transversaliteit van de instellingen en verbetert ze de reactiviteit van de betrokken diensten.

Op het niveau van perspective.brussels brengt de Task Force ook meer concrete antwoorden aan, als stof voor zijn planningsstrategieën. Deze dynamiek vormt een schakel tussen de ruimten die geleidelijk aan beschikbaar komen in de ontwikkelingszones en de actoren op zoek naar ruimte om een project te ontwikkelen.

perspective.brussels steunt bovendien diverse publieke actoren in hun denkoefeningen over projecten met een gewestelijke dimensie of over de inplanting van publieke diensten, zoals het project van het Wetenschapscentrum, het Internationale Busstation of brandweerkazernes.

3.2. ENKELE CONCRETE SUCCESSEN

- > Er is een gebouw gevonden voor de **Gewestelijke School voor de Veiligheid-, Preventie- en Hulpdienstberoepen (Brusafe)**. De werken zijn bezig.
- > Het Gewest heeft de site Manchesterstraat 13-15-17-19 aangekocht als tijdelijk onderdak voor **Recyclart**, terwijl een programmastudie voor de toekomst van de site gestart is.
- > De **brandweerkazerne** van Anderlecht is verhuisd naar de Bergensesteenweg 409 en zal worden gecombineerd met een **sportvoorziening** voor de wijk.
- > De vzw **Transit** krijgt nieuwe lokalen langs het kanaal, aan de Materialenkaai.
- > **Het Athénée Royal Serge Creuz** zal tijdelijk een gebouw van D'leteren aan de Bergensesteenweg kunnen betrekken

de site Manchesterstraat 13-15-17-19
Recyclart

4

TERRITORIALE BEHOEFTE EN UITDAGINGEN

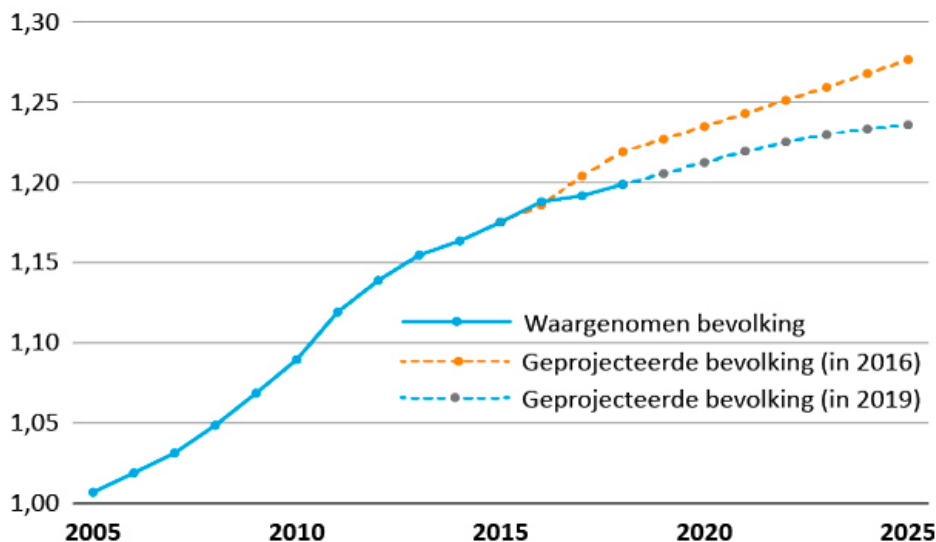
De definitie van een globale en transversale territoriale strategie inzake voorzieningen veronderstelt een nauwkeurige identificatie van het bestaande aanbod en van de behoeften waarin moet worden voorzien. Hieronder volgt een overzicht van het aanbod van voorzieningen voor verschillende thema's: jonge kinderen, onderwijs, recreatieruimten, gezondheid, sport, cultuur op het grondgebied van het Gewest. Het betreft thema's die door perspective.brussels worden gevolgd en als prioritair werden gedefinieerd in het vorige Gewestelijk Ontwikkelingsplan (GOP), naast nieuwe behoeften die sedert enkele jaren meer aandacht vereisen. We stippen de kwantitatieve maar ook kwalitatieve tekortkomingen aan en doen aanbevelingen, met name op basis van de expertise van de actoren van de betrokken sectoren.

4.1. ALGEMENE VASTSTELLINGEN

In het kader van een globale denkoefening over de problematiek van de voorzieningen van algemeen belang in het Brussels Gewest dient men verscheidene transversale vaststellingen in aanmerking te nemen:

- > Een **bevolkingsgroei** die afneemt maar tot in 2025 zal aanhouden
- > Een **verpaupering** van de Brusselse bevolking, met een risicograad van 39% op armoede of sociale uitsluiting¹, en een toenemend aandeel ontvangers van een leefloon

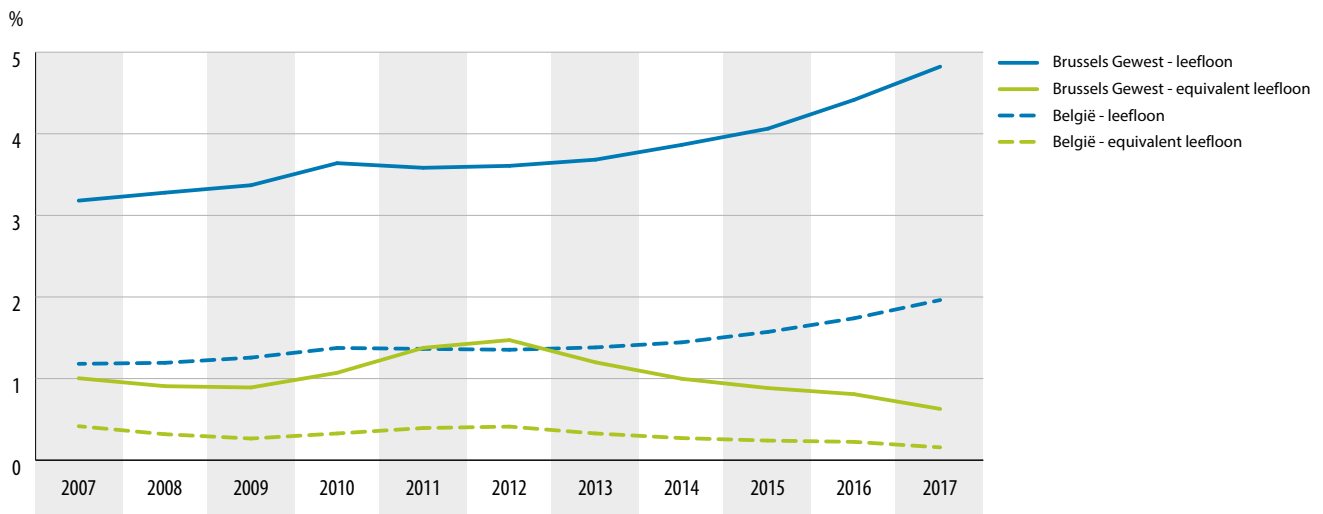
Evolutie van de bevolkingsgroei van het BHG tussen 2005 en 2025 (waargenomen en ingeschat), verticale as: bevolkingsaantal (in miljoen inwoners)

Bron: Statbel, Federaal Planbureau

1 Bron: Armoederapport, Welzijnsbarometer, 2018
In het kader van de strategie «Europa 2020» werd een samengestelde indicator vastgelegd. De risicograad op armoede of sociale uitsluiting («at risk of poverty or social exclusion», AROPE) komt overeen met het percentage personen dat ten minste aan een van de volgende voorwaarden voldoet: (1) leeft in een gezin met een beschikbaar inkomen gelijk aan of lager dan de armoederisicogrens; (2) is tussen 0 en 59 jaar en leeft in een gezin met een lage werkintensiteit («low work intensity», LWI)[34]; (3) kent ernstige materiële deprivatie («severe material deprivation», SMD)[35].

Evolutie van het aandeel van de bevolking tussen de 18 en 64 jaar, dat een sociaal leefloon (RIS) ontvangt of equivalent (ERIS), Brussels gewest en België, 1 januari 2007-2017

Bron : POD Maatschappelijke Integratie, FOD Economie – Statistics Belgium; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel

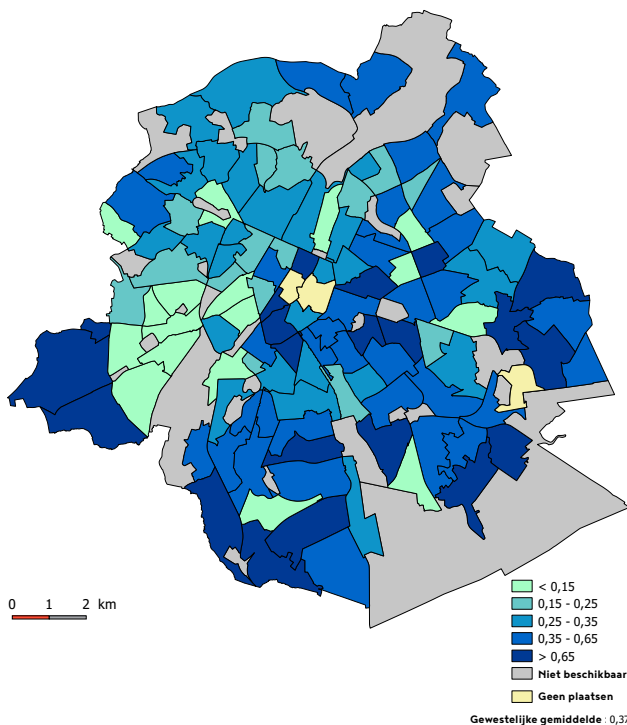
- > Algemeen beschouwd blijkt uit de Brusselse situatie een toegenomen behoefte aan voorzieningen, met name voor de jeugd en de kansarme bevolking, en een noodzaak om financieel toegankelijke voorzieningen te ontwikkelen.
- > De ontwikkeling van voorzieningen moet voorts aandacht wijden aan:
  - **de principes van een buurtstad bij de ontwikkeling van infrastructuur:** lokale voorzieningen op loopafstand, een goede bediening door het openbaar vervoer voor de ontwikkeling van grotere voorzieningen;
  - **een betere benutting van de bestaande plaatsen:** openstelling van schoolvoorzieningen voor een extern publiek buiten de schooluren, ontwikkeling van gemutualiseerde structuren, ontmoetingsruimten enz.;
  - **de ontwikkeling van geïntegreerde structuren** die meerdere diensten aanbieden, bijvoorbeeld gezondheids- en sociale diensten, crèches en sociaal-culturele diensten, diensten voor kinderen en bejaarden enz.;
- **de behoeften van alle gebruikers van de stad, door het aanbod aan te passen aan populaties die een bijzondere aandacht vereisen:** eenoudergezinnen en vooral alleenstaande vrouwen, bejaarden, LGBT, personen met een handicap enz.;
- **de consolidatie van de bestaande monitoringtools om de behoeften te evalueren** (Kadaster, Monitoring enz.);
- **de versterking van de samenwerking met de bevoegde sectoren.**

4.2. OPVANG VAN JONGE KINDEREN

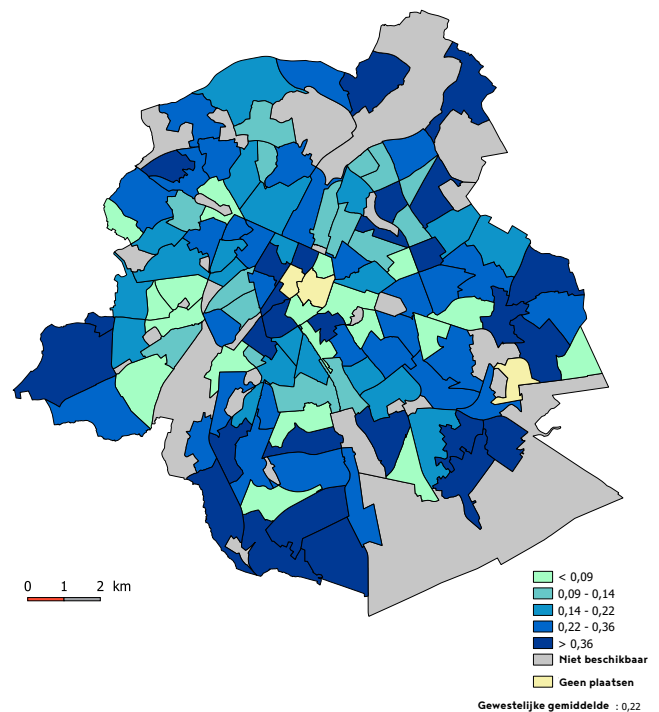
Vaststellingen²

- > 4,4% kinderen van 0 tot 3 jaar in de totale bevolking, dus 51.883 kinderen in 2017. Deze leeftijdsgroep is sterker vertegenwoordigd in de wijken van het noorden en het westen van het Gewest. **Een aanzienlijk deel van de jonge bevolking is kansarm** (40% van de kinderen van 0 tot 15 jaar loopt armoederisico)
- > 19.784 plaatsen (waarvan 19.024 collectieve en 580 bij onthaalmoeders / 13.936 met een aan het inkomen gekoppeld tarief en 5.848 met een vrij tarief), wat overeenkomt met een dekking van 37% voor alle types kinderopvang samen, en 22% wanneer men zich concentreert op het aanbod in een voor iedereen toegankelijke omgeving (dus met uitsluiting van voor bepaalde publieksgroepen gereserveerde plaatsen) en met een tarifiering volgens het inkomen (die bijgevolg financieel toegankelijker is).

Totaal aantal onthaalplaatsen per kind 2017, BISA

Aantal onthaalplaatsen per kind (inkomstarief en voor iedereen toegankelijk), 2017, BISA

Bron: BISA, Wijkmonitoring, 2017 en netwerk voor jonge kinderen: ONE, Kind en Gezin

² Voor de cijfers op 31/12/2018: Het Gewest telt 50.957 kinderen onder de 3 jaar. Op 31/12/18 waren er 19.421 opvangplaatsen (18.892 collectieve en 529 bij onthaalmoeders / 14.096 met een inkomstarief en 5.325 met een vrij tarief).

- > Een **territoriaal onevenwicht** in het aanbod van onthaalstructuren, vooral met betrekking tot plaatsen met een inkomens tarief
- > Een **«pendeleffect»** dat de dekking voor de Brusselse bevolking verlaagt, vooral in de perifere wijken van het Brussels Gewest. De pendelende kinderen, die buiten Brussel wonen en sommige plaatsen in beslag nemen, worden niet meegeteld in de berekening van de vraag naar plaatsen (totaal aantal kinderen onder de drie jaar die in de wijk wonen)

Park - Alseberg Vorstse Steenweg, 193-195
© Séverin Malaud voor urban.brussels

Scheut Nederlandstalige crèche
© Séverin Malaud voor urban.brussels

Uitdagingen

Ondanks een groei van het aantal onthaalstructuren in de afgelopen vijf jaar, moeten **nieuwe plaatsen worden gecreëerd**:

- > Met voorrang in de achtergestelde wijken en in het bijzonder de wijken met de zwakste dekking;
- > met een programmatie in overleg tussen de bevoegde overheden, met het oog op een evenwichtige verdeling van het aanbod over het geheel van het gewestelijke grondgebied;

De kwaliteit van de diensten verbeteren³, en tegelijk voldoende plaatsen scheppen om aan de behoeften van de wijken te voldoen:

- > Onthaalstructuren ontwerpen op maat van de situatie en de **specifieke behoeften van de wijk** (belang van een voorafgaande diagnose);
- > **Het infrastructuraanbod diversifiëren en aanpassen** via een gesegmenteerde analyse, om onder meer:
  - zich te richten tot de meest kansarme ouders, eenoudergezinnen, werkzoekende ouders en ouders in opleiding;
  - gemengde onthaalomgevingen (crèche + kinderbewaarplaats) en open huizen te creëren, flexibelere uren en deeltijds gebruikte plaatsen aan te bieden, intergenerationale structuren te ontwikkelen, een aanbod te ontwikkelen dat toegankelijk is voor specifieke doelgroepen zoals werkzoekenden, eenoudergezinnen enz.;
  - de structuren naar de wijk toe te openen, samenwerkingen met de sociale diensten te ontwikkelen, de verankering in de wijk te versterken om de zichtbaarheid te vergroten (bibliotheken, markten, scholen ...);
  - de onthaalstructuren voor jonge kinderen in de schoolprojecten te integreren (type peutertuin):

Prioritaire interventieperimeters identificeren ;

De bouw van crèches bevorderen en de **hinderpalen** voor de creatie van plaatsen identificeren.

³ Conclusies van de Rencontre mandataires Bruxelles inzake «Accueil de la petite enfance et pauvreté infantile, changeons de paradigme» Badje, 14 juni 2019

4.3. SCHOLEN

Vaststellingen

- > De ongeziene demografische groei van de Brusselse bevolking, samen met het schoolpendelen (inwoners van de twee andere gewesten die in Brussel naar school gaan en omgekeerd), leidt tot een **toename van de schoolpopulatie** (+15% in 10 jaar). De schoolpopulatie bedraagt 254.234 leerlingen in 2016-2017 (kleuterschool, basisonderwijs en secundair onderwijs, Franstalig en Nederlandstalig). Volgens de projecties van het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) zal de Brusselse schoolpopulatie tot in 2025 en zelfs later blijven groeien, zodat bijkomende plaatsen nodig zijn.
- > **Een onevenwichtig schoolaanbod**: de schoolvoorzieningen zijn ongelijk over het Brusselse grondgebied verdeeld. Bepaalde wijken hebben te weinig scholen voor de kinderen die er wonen. Dit is vooral het geval in het centrum en het noorden van het Brussels Gewest.

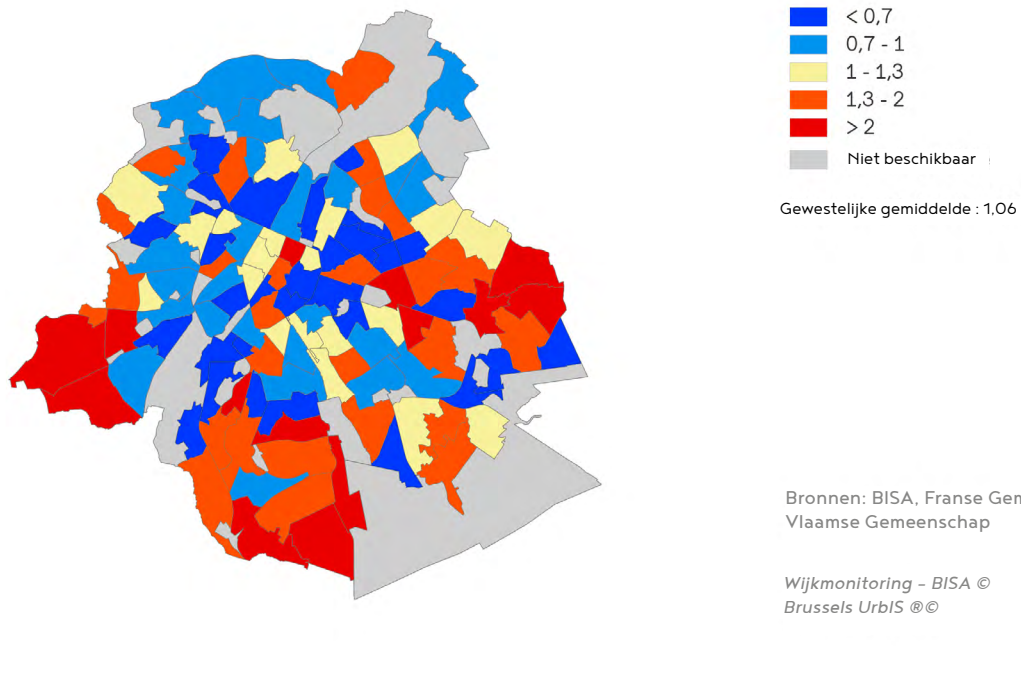
BLO Magnolia
© Heyvaert Kevin

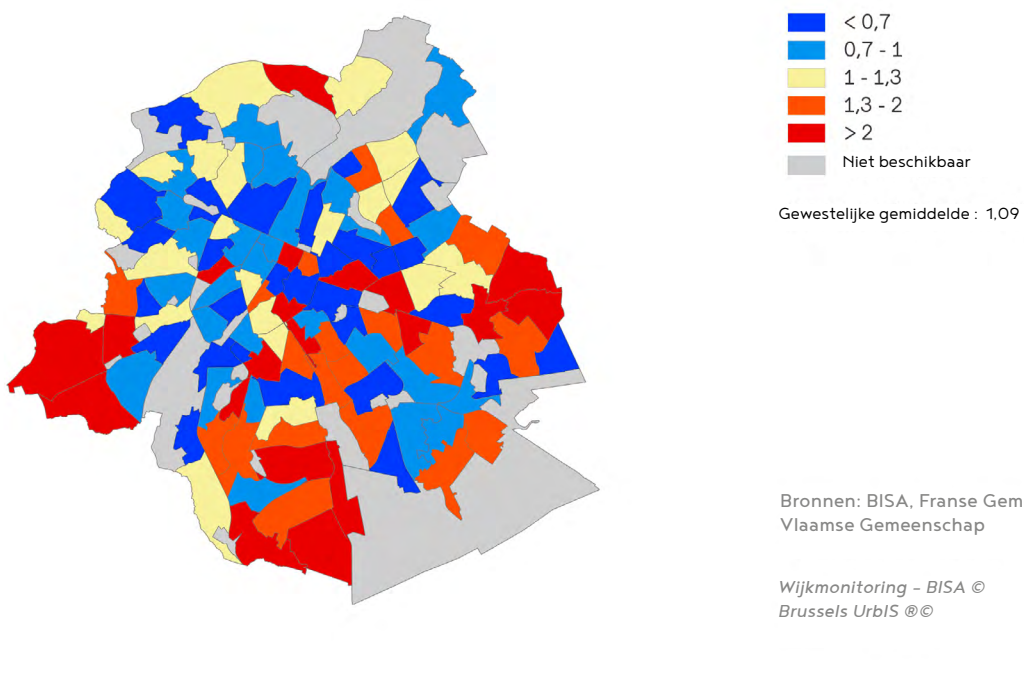
BLO Magnolia
© Heyvaert Kevin

Bronnen: BISA, Wijkmonitoring van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest; Dienst Scholen van perspective.brussels, Monitoring van de schoolvraag en van het schoolaanbod; Studie «Creëren van plaatsen in het secundair onderwijs. Evaluatie en lokalisatie van de noden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest» door het Brussels Studies Institute en perspective.brussels, 2018

Capaciteit van het relatief schoolaanbod van het gewest (kleuteronderwijs) 2017-2018 (aantal leerlingen/aantal kinderen)

Capaciteit van het relatief schoolaanbod van het gewest (lager onderwijs) 2017-2018 (aantal leerlingen/aantal kinderen)

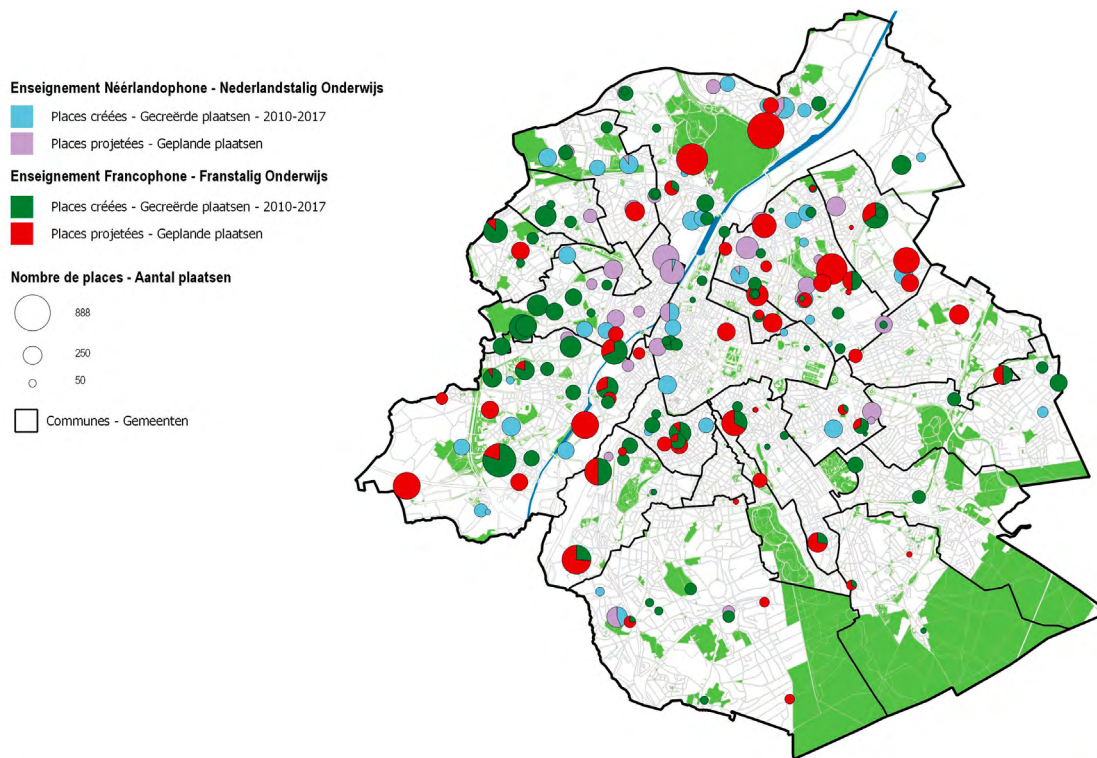

- > Tussen 2010 en 2025 zijn in het Brussels Gewest 31.534 plaatsen gecreëerd of gepland binnen het **basisonderwijs**.

Gemeentelijke school nr 6 J. J. Michel
© SPRB-GOB

Places de Fondamental ordinaire créées ou programmées depuis 2010 Gecreërd of geplande schoolplaatsen in het gewoon basis onderwijs sinds 2010

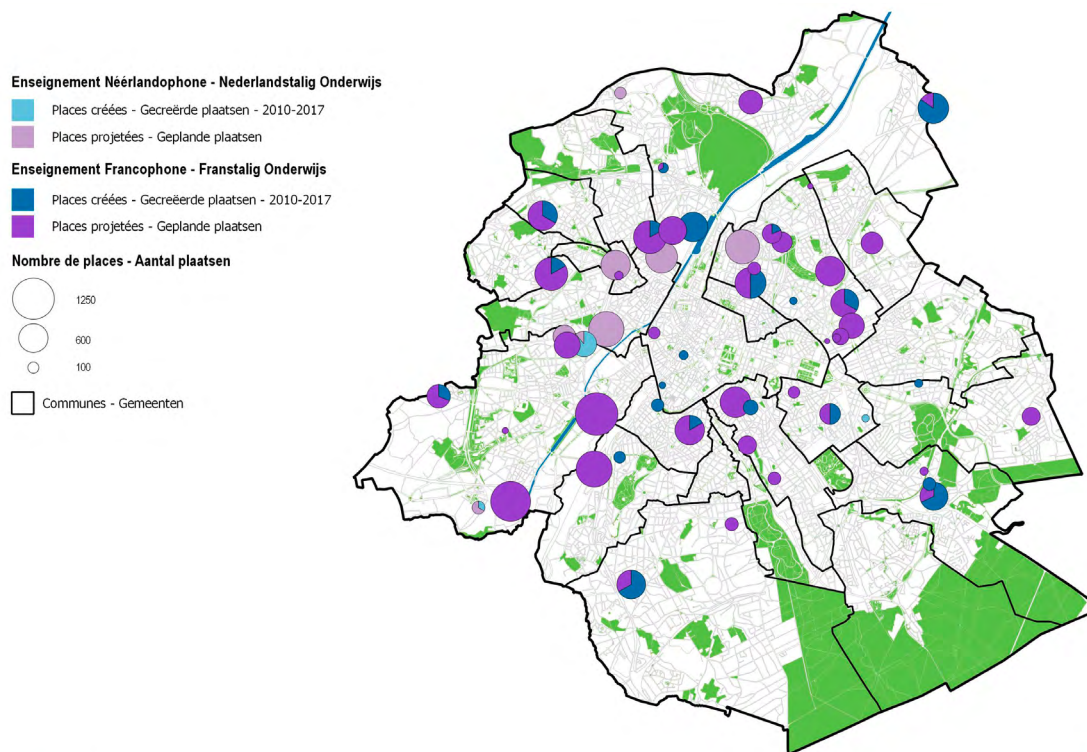
0 1 2 km

- > Tussen 2010 en 2025 zijn in het Brussel Gewest 21.039 plaatsen gecreëerd of gepland binnen het **secundair onderwijs**, terwijl de schoolpopulatie voor het secundair onderwijs in dezelfde periode toeneemt met +/-23.000 leerlingen (laagste raming - meest recente vooruitzichten van het FPB) tot +/-24.500 leerlingen (hoogste raming - projectie BISA 2017).

Koninklijk Atheneum Etterbeek
© ADT - Eric Herchaft

Places de Secondaire ordinaire créées ou programmées depuis 2010
Gecreërd of geplande schoolplaatsen in het gewoon secundair onderwijs sinds 2010

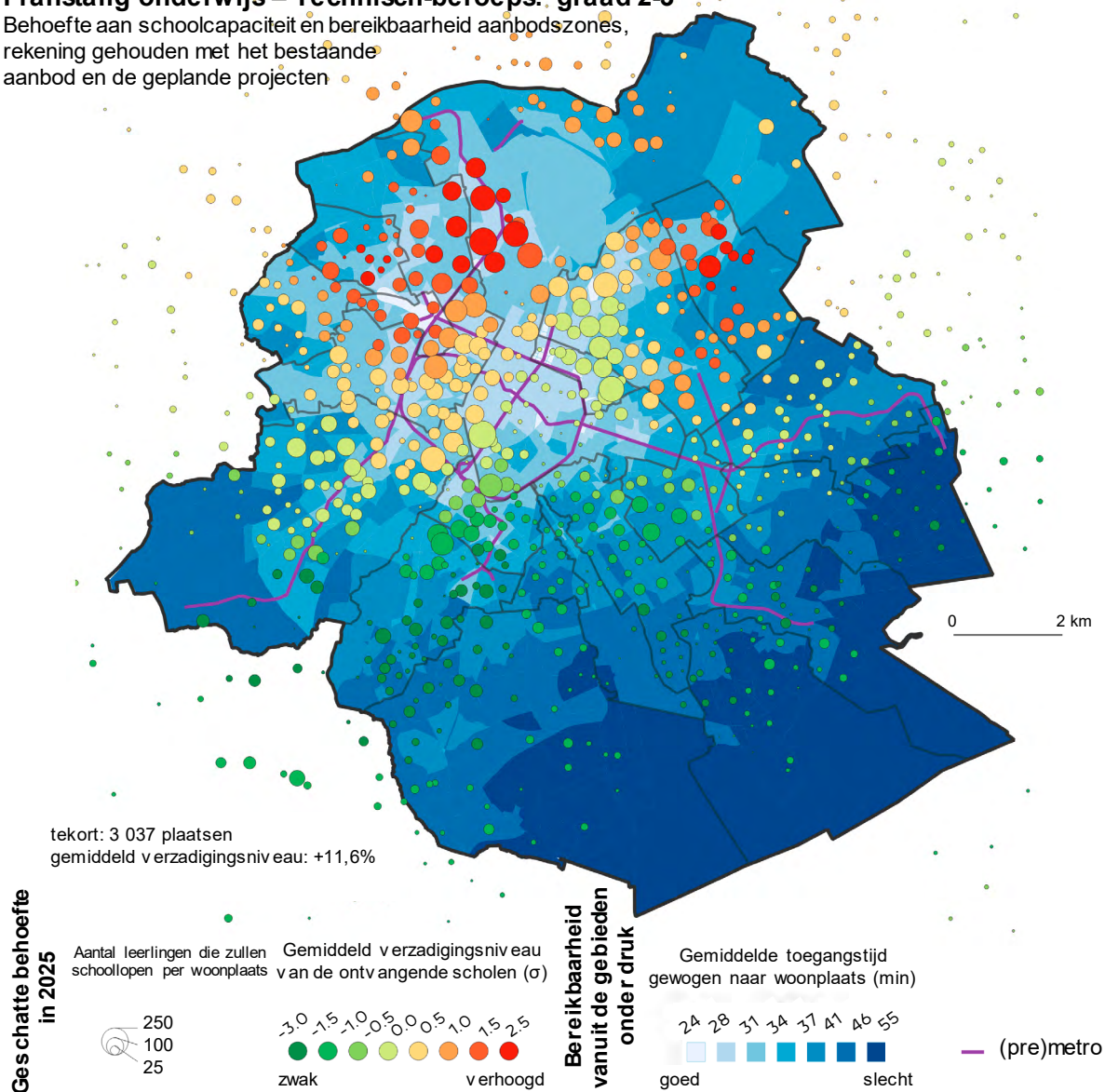

- > Men stelt naar 2025 toe een sterke oververtegenwoordiging van de binnen het algemeen secundair onderwijs geplande projecten vast, vergeleken met de in het technisch en beroepsonderwijs geplande projecten.
- > Vooral in de wijken van het **noorden en het westen van het Gewest** laat het **gebrek aan plaatsen in het secundair onderwijs** zich het sterkst voelen, in het bijzonder in de tweede en derde graad van het Franstalige technisch en beroepsonderwijs.
- > Het territoriale netwerk van het schoolaanbod in het **bijzonder onderwijs** is zeer ontoereikend. De rekruteringsgebieden van de scholen zijn vaak erg groot en men vindt er een vrij hoge proportie leerlingen die buiten Brussel wonen. Sinds 2010 zijn er weinig projecten voor de creatie van plaatsen in het bijzonder onderwijs.

Franstalig onderwijs – Technisch-beroeps: graad 2-3

Behoefte aan schoolcapaciteit en bereikbaarheid aanbodszones, rekening gehouden met het bestaande aanbod en de geplande projecten

Uitdagingen

- > De effectieve realisatie van de projecten binnen de gestelde termijnen en de benutting van alle nieuw gecreëerde plaatsen (zonder de bestaande capaciteit te verminderen) zijn in grote mate bepalend voor de toekomstige spanningen op het gewestelijke grondgebied. Men moet dus koste wat kost **de binnen het basis- en het secundair onderwijs geplande projecten uitvoeren** om te beantwoorden aan de behoeften als gevolg van de groei van de schoolpopulatie tegen 2025, en tegelijkertijd toezien op de kwaliteit van het onthaal van de leerlingen (met name door de bezettingsdichtheid van de schoolgebouwen te verlagen).
- > Veel projecten zijn in **modulaire structuren** gerealiseerd. Men moet ervoor zorgen dat deze plaatsen een **permanent** karakter krijgen.
- > Men moet in de toekomst in de zones van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met een **sterke vastgoedontwikkeling de creatie van schoolvoorzieningen programmeren** om te beantwoorden aan de behoeften van de nieuwe gezinnen en in het bijzonder van de leerlingen binnen het basisonderwijs, die minder mobiel zijn.
- > De creatie van plaatsen in het basisonderwijs gebeurt niet altijd daar waar de behoefte het grootst is. Er blijven dus **subregionale leemten bestaan die moeten worden ingevuld**.
- > Er moet een **reeks projecten voor extra plaatsen in het secundair onderwijs worden aangewezen**, voornamelijk in het Franstalig technisch en beroepsonderwijs. Gelet op de uitvoeringstermijnen van de projecten, moeten deze nieuwe projecten voor de creatie van plaatsen snel worden aangewezen, zodat tegen 2025 alle behoeften kunnen worden gedekt.
- > De **sterke oververtegenwoordiging van het algemeen onderwijs in de voor het secundair onderwijs geplande projecten moet ter discussie worden gesteld** en de creatie van extra plaatsen moet worden benut om ook het technisch en beroepsonderwijs op te waarderen.
- > Naast de creatie van nieuwe scholen moet er worden gewerkt aan **de aantrekkelijkheid van de scholen die weinig in trek zijn**. Het nieuwe gewestelijke programma «Schoolcontract», dat de integratie van de school in haar wijk wil bevorderen, kan bijdragen aan de realisatie van die doelstelling. Het engagement van de regelende gezagsorganen en de Gemeenschappen is echter essentieel.
- > Het aantal projecten voor de creatie van plaatsen in het **bijzonder onderwijs** is momenteel beperkt. Voor dit type onderwijs **moeten de behoeften nauwkeuriger worden geëvalueerd**.

Koninklijk Atheneum Etterbeek 2015
© Jonas Gilles

4.4. RECREATIERUIMTEN

Recreatieruimten moeten als volwaardige voorzieningen worden beschouwd. Ze vervullen een reeks functies die bevorderlijk zijn voor de ontwikkeling van het kind: het zijn buitenruimten waar de kinderen met hun omgeving kunnen interageren, ruimten waar ze vrij zijn en zich kunnen bewegen, en ruimten voor socialisatie en gezelligheid.

Vaststellingen

- > Een **globaal ontoereikend aantal recreatieruimten**, met een aanbod van 300 gewestelijke en gemeentelijke speelpleinen (wat overeenkomt met 1 speelplein voor 435 kinderen onder de 13 jaar) en 142 agoraspace en skateparks (1 infrastructuur voor 530 adolescenten van 13 tot 17 jaar).
- > Een **ongelijke verdeling**, met schaarstezones in de arme en dichtbevolkte wijken van de stad, waar de vraag groot is (arme halve maan en omgeving):
- > **Tekortkomingen op het vlak van de kwaliteit:**
  - gebrek aan diversiteit en inventiviteit van de speeltuigen, soms moeilijk toegankelijke infrastructuur, problemen met het onderhoud en de netheid;
  - gebrek aan aangepaste speelruimten voor gezinnen, meisjes, grote kinderen (10-12 jaar), kinderen met een handicap, een intergenerationeel publiek.

Bloemenhof Dolto Tuin -
© Marc Detiffe voor urban.brussels

Uitdagingen

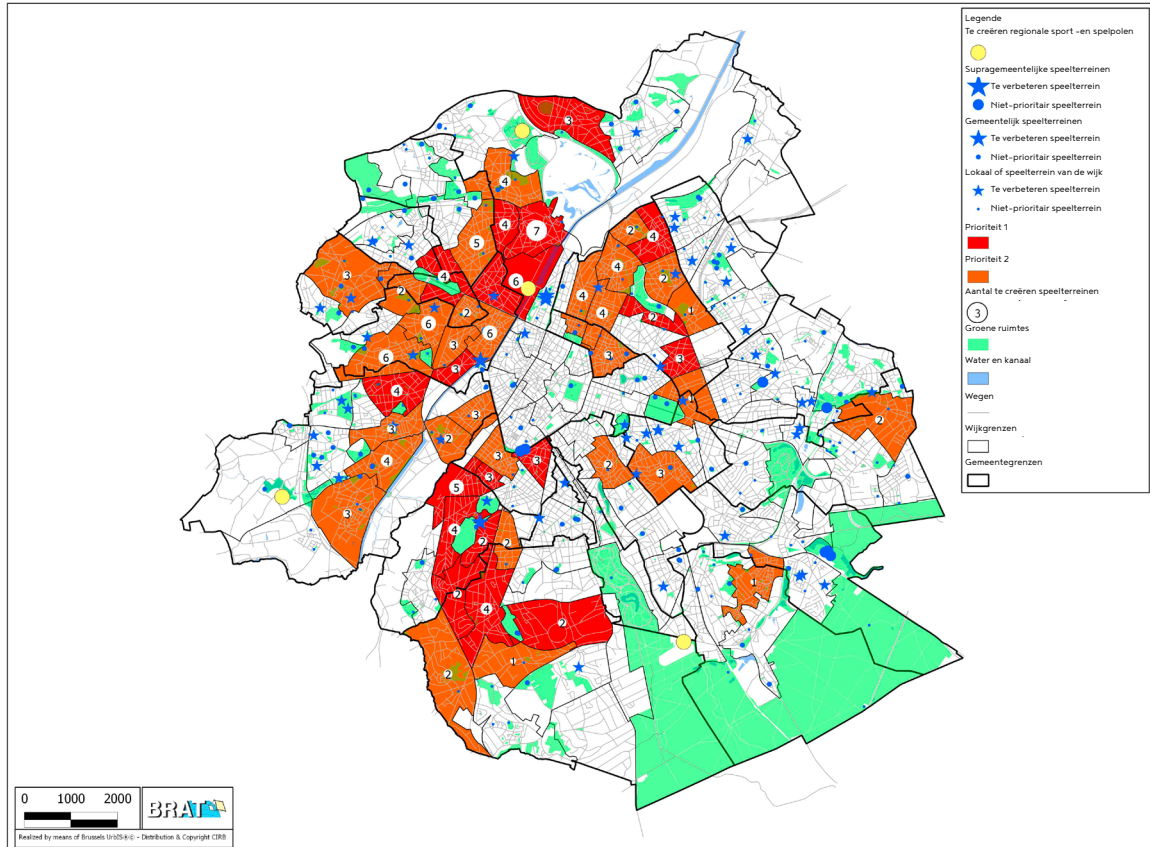
- > **Het aanbod versterken** in de prioritaire zones (in 2015) in het westen, in het zuiden (Vorst, Ukkel) en in het noorden (Laken, Schaarbeek) van het Gewest, en in enkele wijken ten oosten van de tweede kroon:
  - behoefte aan +/- 70 speelpleinen in de prioritaire zone 1;
  - behoefte aan +/- 50 agoraspace in de prioritaire zone 1.
- > Het type speelpleinen **diversifiëren**.
- > Het aantal voor de bevolking toegankelijke recreatieruimten uitbreiden door **de speelplaatsen van de wijk scholen buiten de schooluren open te stellen**.
- > **De kwaliteit** van de ruimten en voorzieningen **verbeteren** en banden met de omgeving scheppen.

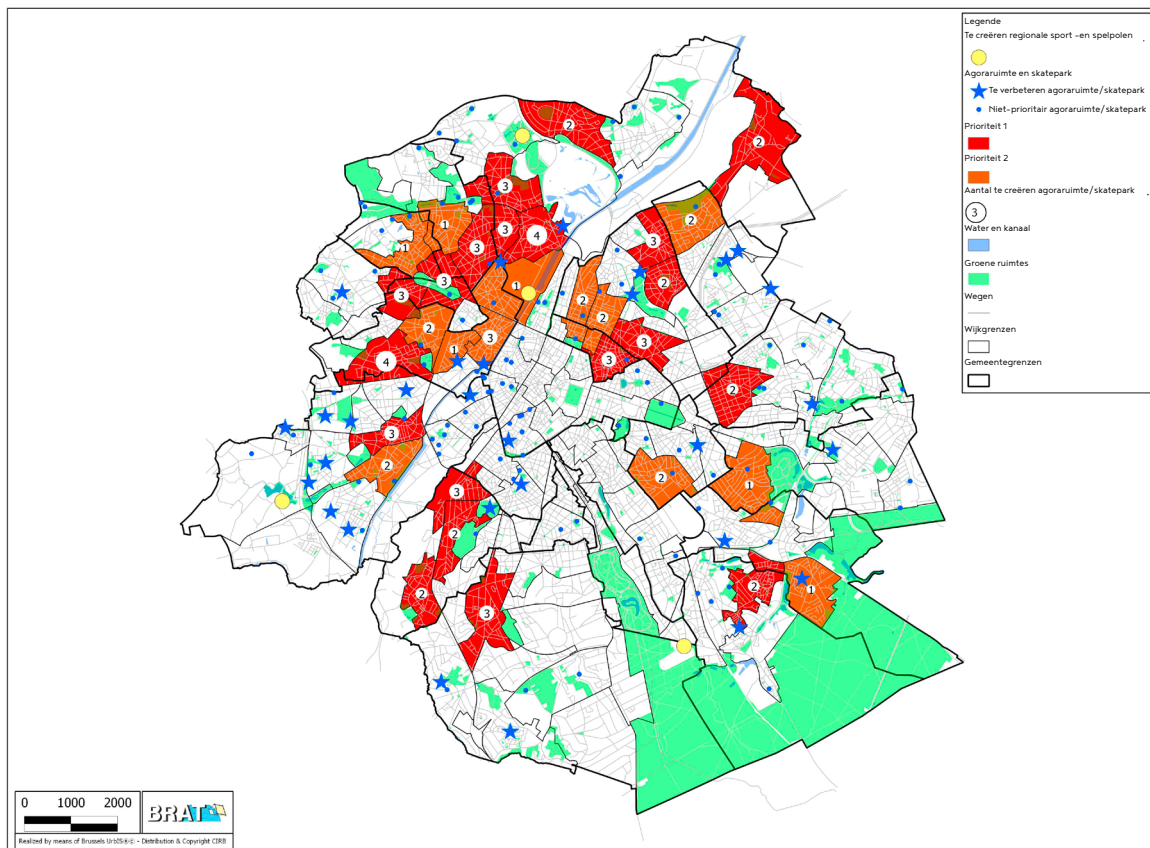
Voorplein - Morichar Openbare en groene ruimtes
© Séverin Malaud voor urban.brussels

Prioritaire interventiezones (Speelsterreinen) (Horizon 2020)

Prioritaire interventiezones (Agoraruimte en skatepark) (2020)

4.5. GEZONDHEIDSVORZIENINGEN: EERSTELIJNSZORG

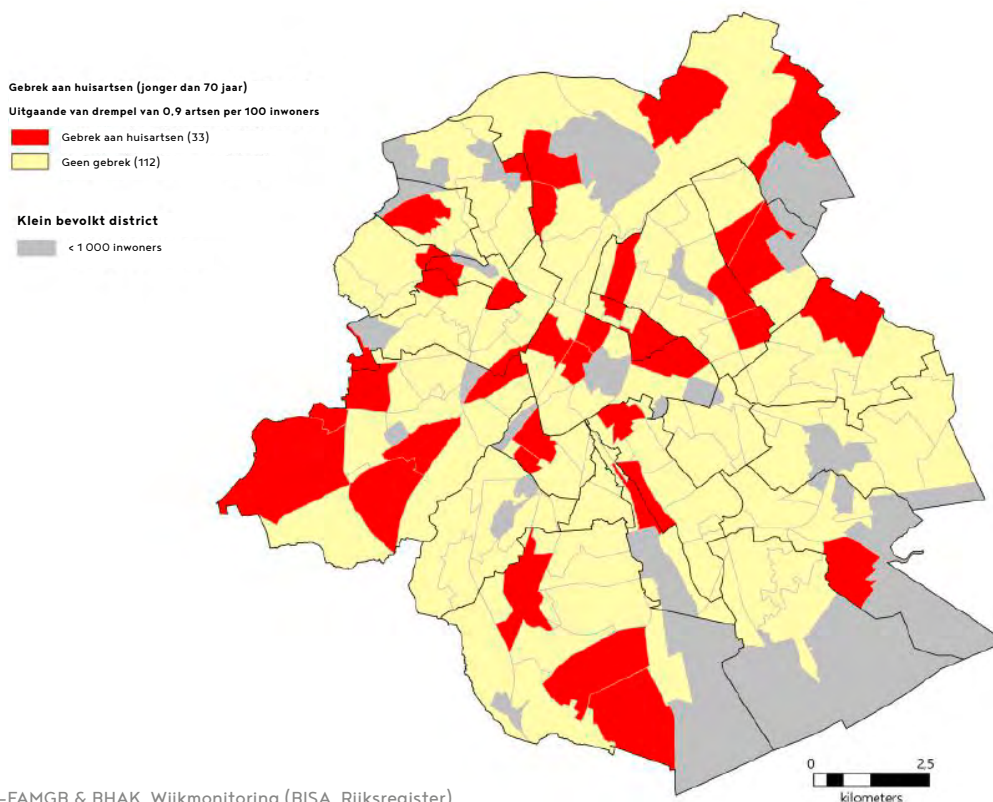
Vaststellingen

- > En **risico op een tekort aan huisartsen** in bepaalde wijken (zie de bijgevoegde kaart);
- > Een **kwetsbare gezondheidstoestand van bepaalde populaties**, gedeeltelijk in verband met achtergestelde sociale situaties en een slecht leefklimaat;
- > Een **sociaal-economische kwetsbaarheid** van de bevolking van vele wijken;
- > Een **zeer gefragmenteerd aanbod van sociale diensten en eerstelijnszorg**, die voornamelijk in kleine zorgeenheden georganiseerd zijn;
- > Een **politieke wil om globale sociale en gezondheidszorg in de wijken aan te bieden**.

Uitdagingen

- > De voor de sociale en gezondheidsmaterie bevoegde overheden (GGC/COFOF/VGC) en hun partners wensen **voorzieningen voor eerstelijnszorg te ontwikkelen die maximaal toegankelijk en geïntegreerd zijn** (met ten minste huisartsen, verpleegkundigen, kinesitherapeuten /ergotherapeuten, psychologen, actoren binnen de gezondheidsbevordering en bepaalde diensten voor sociale bijstand), namelijk:
  - Forfaitaire medische huizen
  - Geïntegreerde centra voor sociale bijstand en zorg (type Dokters van de Wereld).
- > Er hoeven niet altijd nieuwe diensten te worden gecreëerd: diensten die al op het grondgebied bestaan, kunnen ook worden **gehergroepeerd, gemutualiseerd en gecoördineerd**.

Wijken met een potentieel gebrek aan huisartsen (jonger dan 70 jaar), Brussels Gewest, 2017

Bronnen : FBHAV-FAMGB & BHAK, Wijkmonitoring (BISA, Rijksregister)
Cartografie : Observatorium van Gezondheid en Welzijn

Bron: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad/
GGC, Huisartsen in het Brussels Gewest: wie zijn ze, waar houden ze praktijk,
en waar zijn er mogelijke tekorten? april 2018.

4.6. GEZONDHEIDSVORZIENINGEN: ONTHAAL VAN/ZORG VOOR BEJAARDEN

Vaststellingen

- > Bestaan van een **moratorium** op de creatie van nieuwe bedden in **rustoorden voor bejaarden (ROB)** en **rust- en verzorgingstehuizen (RVT)** in het Brussels Gewest: zie de Ordonnantie van 13 juli 2017.

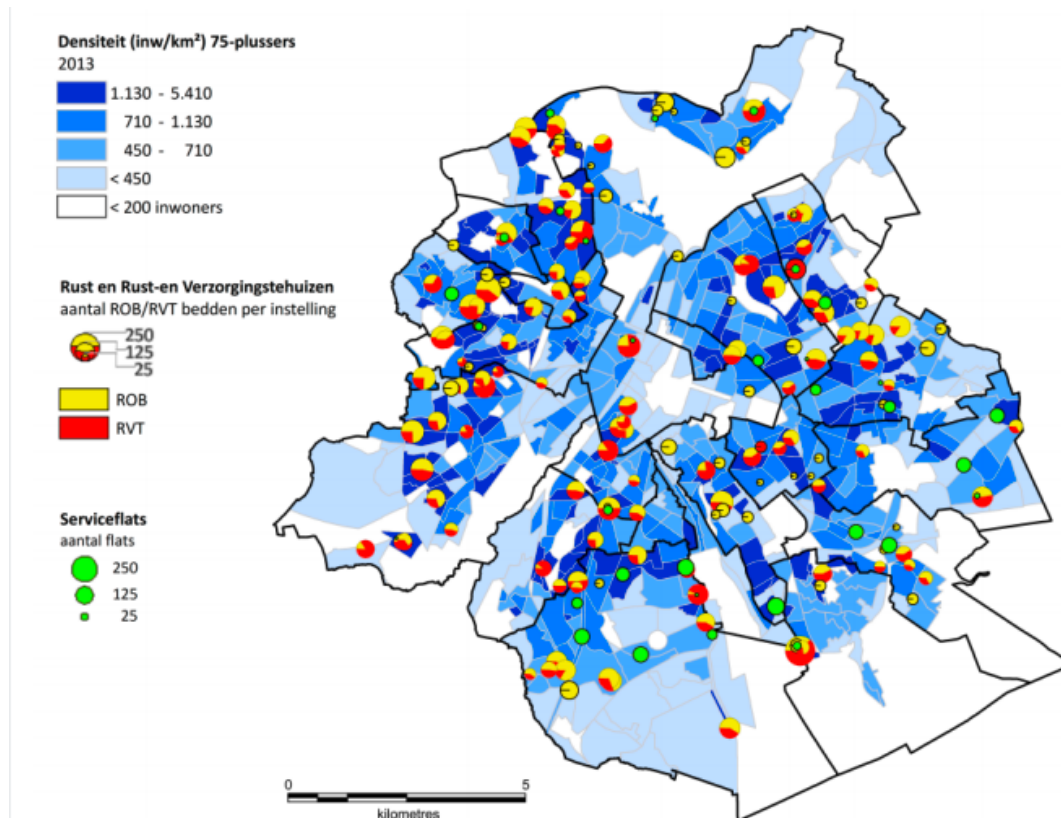
Evenwel:

- > bepaalde wijken zijn minder goed voorzien dan andere
- > gebrek aan diversiteit in het bestaande residentiële aanbod, zowel op het vlak van de woontypes als op dat van de financiële toegankelijkheid

Uitdagingen

- > Het Gewest moet, afhankelijk van de lokale context, **alternatieve woontypes ontwikkelen** (gegroepeerde/ gemeenschapswoningen, intergenerationeel wonen, dienstenflats ...) die **aangepast** zijn aan de profielen van de (toekomstige) Brusselse bejaarden (die meer beperkingen zullen hebben op sociaal-economisch vlak en multicultureler zullen zijn dan de huidige bejaarden).

Dichtheid van personen van 75 jaar en ouder, en residentiële voorzieningen voor ouderen (rusthuizen, woonzorgcentra en service-flats) in het Brussels gewest, situatie op 01/06/2016 (demografische gegevens 2013)

Bron: GGC-CCC; Vlaamse Gemeenschap; Infor-homes; FOD Economie - Statistics Belgium
Cartografie: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel

Bron: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad/ COCOM, Nota's van het Observatorium 3: «Ouderen en de rust- en verzorgingstehuizen in het Brussels Gewest», december 2016

4.7. SPORTVOORZIENINGEN

Vaststellingen

- > **Behoeft**e aan een gecoördineerde gewestelijke strategie voor de sportinfrastructuur;
- > **Ontoereikend aanbod aan zwembaden** (weinig nieuwe projecten) en **behoefte aan renovatie**. De prioritare zones bevinden zich in het noorden, het oosten en het westen van de Vijfhoek, onderaan in Molenbeek, bij Thurn en Taxis, in het zuiden van Schaarbeek en in de gemeenten Vorst en Sint-Joost.
- > Er is **ofwel** een **gebrek aan voorzieningen in bepaalde zones** (in vrijwel alle wijken van het centrum en de eerste kroon zouden kleine buitenterreinen en grote sportterreinen moeten worden ontwikkeld, en in het noordoosten en westen van het Gewest moeten gemeenschappelijke sportzalen worden ontwikkeld), **ofwel** een **gebrek aan variëteit van de voorzieningen, terwijl de bestaande voorzieningen** vaak onaanangepast zijn voor specifieke publieksgroepen: vrouwen, bejaarden, personen met een handicap.
- > **Nieuwe infrastructuur met een internationaal karakter scheppen** en sportevenementen van hoog niveau ontvangen (bv. voetbal, hockey, basketbal, rugby, atletiek ...);
- > Bij de **inrichting van de openbare ruimte** rekening houden met de ontwikkeling van «spontane/niet begeleide» praktijken (in de groene ruimten, op de pleinen of in de omgeving van recreatieruimten);
- > Toezien op **de conformiteit** van de nieuwe infrastructuur met de normen van de sportbonden, om de programmatie van trainingen en wedstrijden te verzekeren;
- > **De bestaande sportinfrastructuur mutualiseren** (zie Kadaster 2012) en de openstelling van de infrastructuur van scholen en universiteiten bevorderen (eerst de eisen voor de mutualisering van de voorzieningen bestuderen);

Uitdagingen⁴

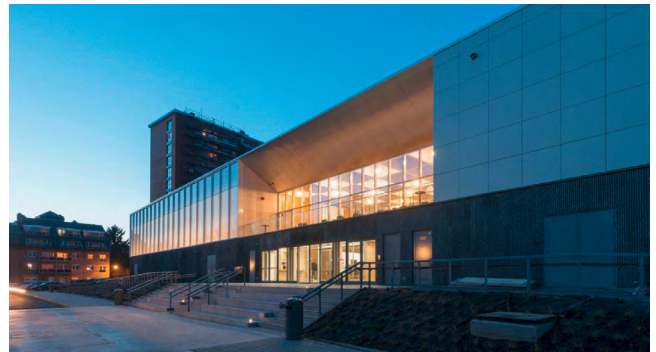
- > In bepaalde prioritare zones **buurtvoorzieningen scheppen** (zie ABV: «een buurtsportaanbod uitbouwen met kleine uitrustingen in de wijken die kosteloos kunnen worden gebruikt en de gemeenten ertoe aanzetten om animatie te organiseren zodat een verscheiden publiek zich met een bepaalde sporttak vertrouwd kan maken»)
- > De bestaande infrastructuur (zwembaden, gemeentelijke stadions, sporthallen ...) **renoveren** zoals de ABV voorschrijft: «de bouw, renovatie, uitbreiding, opwaardering en aankoop van sportvoorzieningen door de Brusselse gemeenten steunen»
- > Een **«zwembadplan»** ontwikkelen (zie Actieplan Sportcel):
  - een gewestelijke visie en strategie ontwikkelen voor de zwembaden in het Brussels Gewest
  - het aanbod van zwembaden uitbreiden (nieuwe zwembaden bouwen, met name zwemlessen)
  - de bestaande zwembaden renoveren
  - een beter beheer verzekeren
- > **Running** (zie Plan Running): de coördinatie van de institutionele actoren bevorderen met het oog op een gecoördineerde gewestelijke strategie die de verschillende potentiële en bestaande parcours verbindt;
- > Doorlopend aandacht wijden aan **het onthaal van nieuwe, opkomende disciplines** (zie de studie van Leefmilieu Brussel «Het spel in de stad», 2015), zoals vermeld in de ABV: «Bijzondere aandacht zal ook uitgaan naar de uitbouw van opkomende sporten (straatsport, watersport, padel enz.) en collectieve vrouwen- en gemengde sporten om deze een duwtje in de rug te geven in de bestaande infrastructuur». Appropriation du cadastre du sport par les parties prenantes (les communes, les fédérations, les gestionnaires...).
- > Toe-eigening van het **sportkadaster** door de belanghebbenden (gemeenten, sportbonden, beheerders ...).

Bron: Sportkadaster, 2016, Sportcel, perspective.brussels

4 Algemene Beleidsverklaring, Sportcel en Begeleidingscomité van het Sportkadaster, sportnetwerk

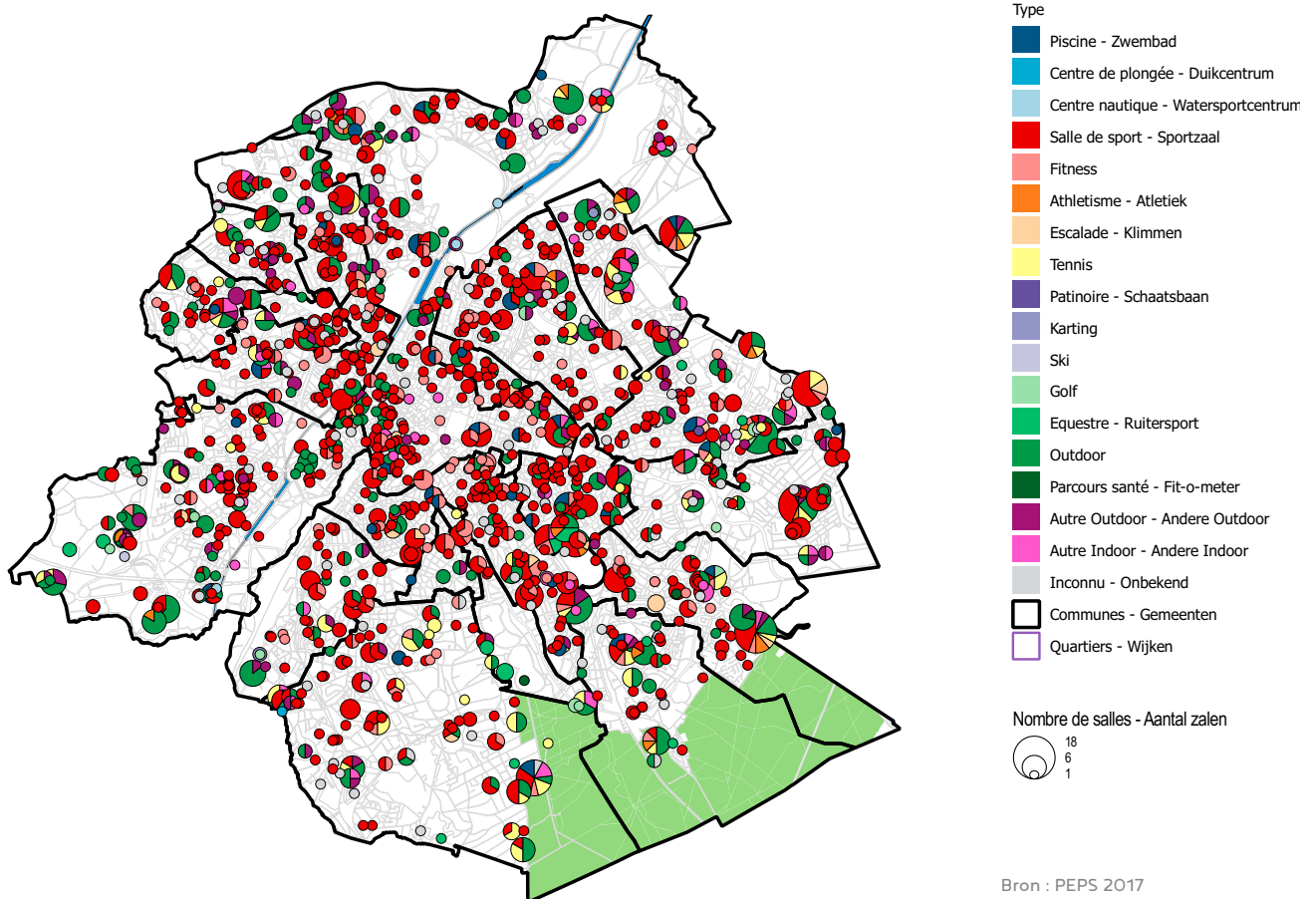

Sportcentrum van Elsene Albert Demuyter
perspective.brussels

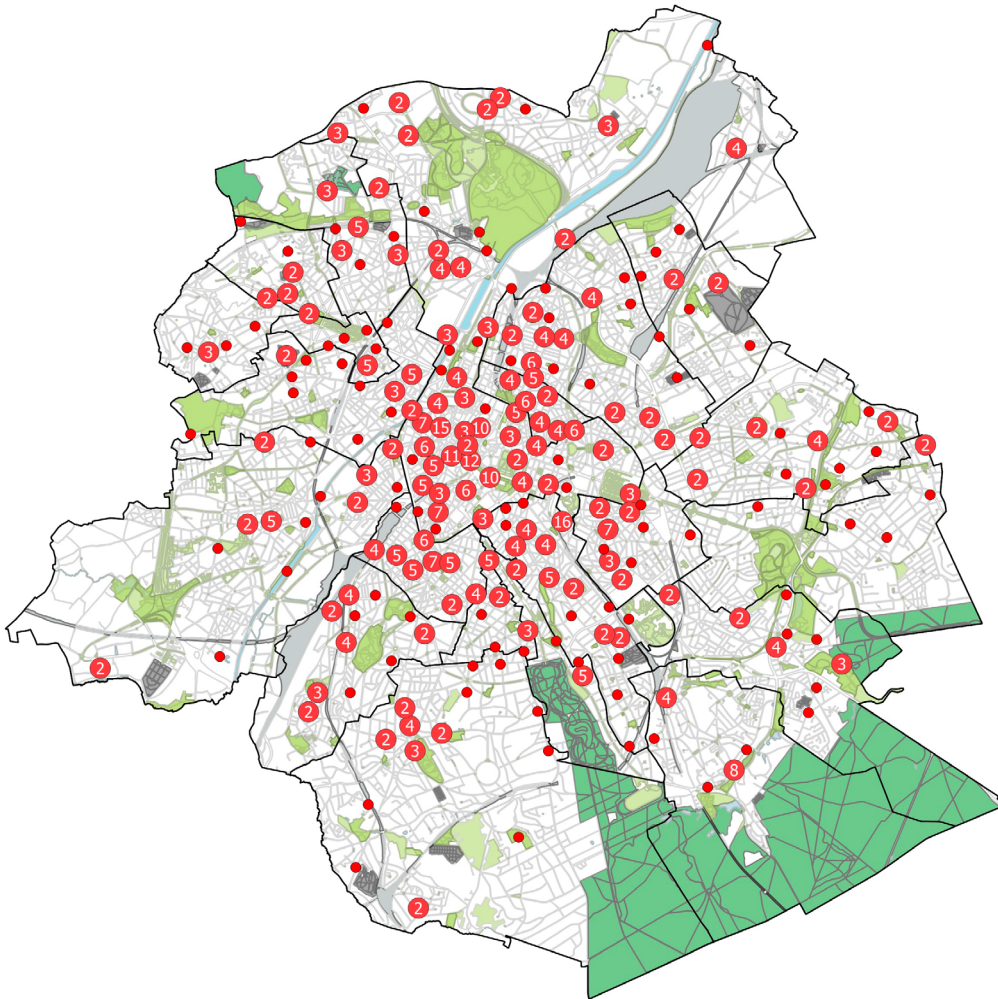
Sportcentrum van Jette
© Marc Detiffe

Sportvoorzieningen 2017

4.8. CULTURELE VOORZIENINGEN

Aantal culturele voorzieningen, 2019

Nombre d'équipements culturels. Un équipement culturel peut comporter une ou plusieurs salles du type :
 Aantal culturele voorzieningen. Een culturele voorziening kan een of meerdere zalen huisvesten met als functie:

- Salle de cours, de réunion ou de conférence - Les-, vergader- of conferentiezaal
- Espace de répétition - Repetitieruimte
- Salle de spectacle - Theater- of concertzaal
- Espace d'exposition - Tentoonstellingsruimte
- Salle de projection - Projectiekamer of bioscoopzaal
- Atelier
- Salle de fête - Feestzaal

Vaststellingen

Op ruimtelijk niveau

- > Een **rijk aanbod** van voorzieningen op nationale en/of internationale schaal **dat zich in de Vijfhoek concentreert** (Bozar, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten, Musea van het Jubelpark, Grote Markt, Théâtre National, KVS enz.). De centrale locatie van deze infrastructuur wordt verklaard door een historische erfenis, maar moet ook in verband worden gebracht met een goede bereikbaarheid.
- > In het **zuidoosten van de Vijfhoek** een aanbod dat gekenmerkt door **buurtvoorzieningen**, het resultaat van een lokaal beleid.
- > **Buiten de Vijfhoek** een afnemende dichtheid van de infrastructuur, met een aanbod van **vooral lokale voorzieningen** (bibliotheeknetten, feestzalen, culturele centra enz.)
- > Een **gebrek aan evenwicht** van het aanbod **tussen het oosten en het westen** van het grondgebied
- > Een **gebrek aan voorzieningen** in het **noorden en het westen** van het Gewest, ook in wijken met een hoge bevolkingsdichtheid

Op het vlak van de types voorzieningen ⁵

- > Een **gebrek aan kleinere ruimten**: toegankelijke feestzalen, betaalbare repetitieruimten, ateliers voor de professionele beoefenaars van de podiumkunsten, de grafische en visuele kunsten enz.
- > Een **trend naar de ontwikkeling van polen rond de Kanaalzone** (bv. Recyclart, Charleroi danse, VK in de Birminghamwijk, MIMA, Kanal, Imal enz.)
- > Een **gebrek aan kennis van de praktijken van de gebruikers** als het gaat om het bezoek aan culturele locaties (bezoekuren, middelen om toegang te krijgen tot de voorzieningen, verbruik ter plaatse enz.)
- > Een **gebrek aan grote culturele voorzieningen van het type "third place"**, die een motor zouden kunnen vormen voor de ontwikkeling van toekomstige wijken

⁵ Gebaseerd op informatie van de vertegenwoordigers van het RAB/BKO en de gemeentelijke cultuurdiensten en via de benchmarking Verslag 2018 - Mission Coworking: faire ensemble pour mieux vivre ensemble. Ministère français de la cohésion des territoires. ROGER BURTON, 2016
<https://smartbe.be/wp-content/uploads/2016/07/07-2016-Les-tiers-lieux---l--ments-de-typologie1.pdf>
<https://lavieenroseflamant.com/la-recyclerie-a-paris-visite-dun-tiers-lieu-eco-responsable/>
<https://lesgrandsvoisins.org/>
 Ontmoeting met de actoren van de Fab-labs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Departement Territoriale Kennis

Uitdagingen

- > **Strategische zones een grootstedelijke dimensie geven via de cultuur**: investeren in culturele voorzieningen die zowel aan de lokale behoeften beantwoorden (studieruimte, mediatheek, spelothek, repetitieruimte) als aan de grootstedelijke ambities (met name het Weststation)
- > **Blijven investeren in de as van het Kanaal**: zijn culturele en sociaal-culturele herontwikkeling speelt een belangrijke rol in het verkleinen van de bestaande sociale kloof tussen de wijken van het noordwesten en het zuidoosten
- > **De culturele instanties verder openen naar het stedelijke weefsel toe**, door ze aan te sporen om kosteloze en inclusieve ruimten in de gebouwen aan te bieden (aanleg van voorpleinen enz.)
- > **De schoolinfrastructuur meer openstellen** voor culturele activiteiten
- > **Leegstaande gebouwen benutten als** werkruimten voor kunstenaars
- > **De samenwerking** met de bevoegde instanties (FWB, VGC, COCOF, gemeenten) versterken bij het definiëren van het programma voor renovatie en stedelijke ontwikkeling.

Théâtre Royal des Galeries
Spots

BESLUIT EN PERSPECTIEVEN

Brussel is een stad die volop evolueert. Zoals alle grote wereldsteden speelt ze een belangrijke rol in het vinden van antwoorden op de ecologische, maatschappelijke, economische en culturele problemen die zich overal op de planeet voordoen. Deze context vereist een duurzame, harmonieuze en inclusieve territoriale ontwikkeling waarin men zowel in kwantitatieve als kwalitatieve zin de noodzakelijke voorzieningen van algemeen nut moet creëren. Dit veronderstelt een objectivering van de behoeften, een identificatie van de uitdagingen en het nemen van concrete maatregelen in het definiëren van globale, transversale en coherente strategieën.

De behoefte aan voorzieningen verandert, met name als gevolg van de groei en de demografische evolutie van het grondgebied en de wijken. De noodzaak van de realisatie van **nieuwe infrastructuur** en vooral van voor de meest kwetsbare publieksgroepen toegankelijke infrastructuur laat zich nog altijd voelen. Er valt bovendien een reële **behoefte** vast te stellen aan **renovatie** van de bestaande infrastructuur, om een **meer kwalitatief aanbod** voor te kunnen stellen (zoals sociale voorzieningen, zwembaden en speelpleinen). Het aanbod van voorzieningen moet ook **meer divers worden, zich aanpassen** aan het publiek en aan de steeds meer gevarieerde behoeften, met een **mutualisering** van de diensten en een **grotere openheid** naar de wijken toe.

Daarnaast moet een aantal **grote voorzieningen** worden ontwikkeld opdat Brussel, de hoofdstad van België en van Europa, ten volle kan opbloeien en grote internationale evenementen kan ontvangen. Sportieve, culturele of educatieve projecten zouden het bestaande aanbod moeten aanvullen.

Het is zeer bevredigend om vast te stellen dat de territoriale en sociale uitdaging die de Task Force Voorzieningen in het kader van zijn werk rond de gewestelijke voorzieningen aankaart, wordt gevalideerd door de Gemeenschappelijke Algemene Beleidsverklaring van de Brusselse Regering na de gewestverkiezingen van 26 mei 2019. De regering erkent immers het belang van de ontwikkeling van openbare voorzieningen (sport, cultuur, gezondheid, netheid, veiligheid ...) als een factor voor territoriale ontwikkeling en sociale cohesie. De TFV zal in de komende jaren dan ook aan de basisinfrastructuur blijven werken, opdat elke Brusselaar op 10 minuten te voet van waar hij woont een groene ruimte, school, gemeenschapsinfrastructuur, recreatie en buurtwinkels [moet] kunnen bereiken (ABV 2019-2024). Tegelijkertijd zal de Task Force ervoor zorgen dat alle andere

noodzakelijke types voorzieningen in de territoriale visie worden geïntegreerd, om de coherentie te vergroten en het stedelijk evenwicht te bewaren.

De TFV moet dus zijn werk voortzetten met de in deze mededeling voorgestelde balans als uitgangspunt, en moet gedragslijnen en doelstellingen bepalen die – voor zover de menselijke en budgettaire middelen het mogelijk maken – kunnen beantwoorden aan de hier belichte behoeften binnen het gewestelijk grondgebied en de Brusselse wijken.

In deze context en om de dynamiek van de Task Force Voorzieningen nog effectiever te maken, zullen dit zijn belangrijkste gedragslijnen en doelstellingen zijn:

- > het **kadaster van beschikbare grond** optimaliseren om over een reactiever instrument voor het grondbeleid te beschikken en een precieze kennis te hebben van de vastgoedmogelijkheden in functie van de behoeften van het Gewest;
- > prioriteiten voor interventies bepalen en zich concentreren op **projecten op regionale of grootstedelijke schaal**, die door hun impact op het territorium meer voorafgaande planning vereisen;
- > gebruikmaken van de **operatoren** en hun **financiële capaciteiten**, aangezien de Task Force zelf niet over een budget voor de realisatie van de projecten beschikt;
- > het **netwerk van actoren** blijven ontwikkelen, in interactie rond de voorzieningen, om op die manier de transversaliteit van de denkoefeningen te vergroten. Zo dient bijvoorbeeld de vraag van een gezamenlijk gedragen definitie van de notie van voorziening behandeld te worden, evenals de operationele kwesties, om de mogelijke hindernissen in het kader van de planning en realisatie van projecten op te ruimen (manoeuvreerruimte voor de stedenbouwkundige vergunningen, vastgoedprijzen ...).

